

TÜRKAKIM DOĞALGAZ BORU HATTINDAKİ SON GELİŞMELER

Türkiye, üretici ülkeler ile tüketici ülkeler arasında enerji kaynaklarının ulaşımında bir köprü işlevini sürdüren önemli ülke konumundadır. Avrupa pazarını hedef alan TürkAkım doğalgaz boru hattı, Rus doğalgazının Karadeniz üzerinden önce Türkiye'ye ve daha sonra Avrupa ülkelerine ulaştırılmasını sağlayacak bir proje olarak Türkiye'nin bu konumunu daha da güçlendirmektedir. Söz konusu boru hattı, Rusya'nın Anapa kıyısından başlayarak Karadeniz altından 930 kilometre ilerleyerek Trakya kıyısından Türkiye'ye ulaşmaktadır. Proje, Rusya'daki doğalgaz rezervlerini doğrudan Türkiye'nin doğalgaz dağıtım şebekesine bağlayarak, Türkiye, Güney ve Güneydoğu Avrupa için güvenilir bir enerji kaynağı yaratmayı amaçlamaktadır. Hattın deniz kısmı Karadeniz'den birbirine paralel ilerleyen iki hattan oluşmaktadır. İlk hat olan Türkiye hattı ile Avrupa'ya doğalgaz ulaşımını sağlayacak olan boru hatlarının her biri yıllık 15.75 milyar m³ olmak üzere toplamda 31.5 milyar m³'lük kapasiteye sahiptir. Projenin toplam maliyeti 7 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.

Projenin hayata geçirilmesine yönelik olarak, 1 Aralık 2014 tarihinde Rusya'nın Gazprom A.Ş. ile Türkiye'nin Botaş Petroleum Pipeline Corporation arasında TürkAkım projesi konusunda karşılıklı mutabakat muhtırası imzalamışlardır. Ancak, projenin teknik, ekonomik ve hukuki çerçevesi, 10 Ekim 2016 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen 23. Dünya Enerji Kongresi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti arasında imzalanan hükümetlerarası anlaşma ile belirlenmiştir. TürkAkım projesinin temel hatlarına bakıldığında Gazprom ve Botaş arasında imzalanan muhtıra çerçevesinde toplam 31.5 milyar m³ doğalgaz akışını sağlayacak olan projenin, Türkiye ve Rusya için olduğu kadar AB ülkeleri açısından da enerji arz

güvenliğinin sağlanması noktasında kilit öneme sahip olması beklenmektedir.

Türkiye'nin doğalgaz ithalatında 2017-2019 yılları arasında ortalama olarak %8-10 arasında azalma kaydedilmiştir. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) raporlarına göre 2019 yılında, doğalgaz ithalatı %33.61'lik oranla en fazla Rusya'dan yapılmıştır. 2018 yılında da Rusya, %46.95'lik oranla Türkiye'nin en büyük doğalgaz ithalat ortağı olmuştur. Bu rakamı önceki yıllar ile karşılaştığımızda, 2015 yılında %55.31 olan söz konusu pay oranı, 2016 yılında %52.94 ve 2017'de %51.93 olarak yıllar itibarıyla azalmaktadır. Esasen bu azalmanın nedeni olarak, Türkiye ile Rusya arasında 2015 yılında başlayan doğalgaz fiyatı konusundaki tartışmalar gösterilebilir. Botaş'ın Gazprom'dan %10.25'lik oranda indirim istemesi Türkiye'ye sağlanan doğalgaz miktarını belli bir süre etkilemiştir. Ancak 2018 yılında basında yer alan haberlere göre, Gazprom, 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye'ye tedarik edilen doğalgaz için Türkiye'nin fazla ödemiş olduğu 1 milyar doları geri ödemeyi kabul etmiştir.

Türkiye'nin Rusya'dan doğalgaz ithalatındaki azalışa karşın, Türkiye, Gazprom'un Mayıs 2019'da yayımlanan raporundan da anlaşılabilir gibi Almanya ve İtalya'dan sonra üçüncü sıradaki en büyük Rus doğalgazı tüketicisi konumundadır. Türkiye'nin doğalgaz ithalat miktarına bakıldığında, sırasıyla 15.196 milyon m³ ile Rusya'nın, 9.585 milyon m³ ile Azerbaycan'ın ve 7.736 milyon m³ ile İran'ın ilk üç sırada yer aldıkları görülebilir. Enerjide dışa bağımlı olan Türkiye, bu bağımlılıktaki Rusya'nın payını alternatif boru hatlarına yönelerek azaltmayı başarılı şekilde sürdürmektedir. Bu yönde 30 Haziran 2018 tarihinde Azerbaycan'ın Şah Deniz-2 sahasından Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) üzerinden

Türkiye'ye doğalgaz ulaşımını başlatması da önemli rol oynamıştır. TANAP boru hattı aracılığıyla 30 Haziran 2018'den 28 Şubat 2019'a kadar yaklaşık 1.25 milyar m³ gaz taşınmıştır. Bu rakam 2019 yılı sonu itibarıyla 3,7 milyar m³'e ve 2020 yılı sonunda ise 8,4 milyar m³'e ulaşmıştır. TANAP ve Güney Gaz Koridoru projesi kapsamında Avrupa Birliği ve Türkiye, Rusya'ya olan doğalgaz bağımlılıklarını azaltmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin Rus doğalgazına alternatif arayışında İran ve Azerbaycan'a yönelmesi, Moskova'yı rahatsız etmekte ve bu sebeple TürkAkım doğalgaz boru hattından beklentilerini yükseltmektedir.

27 Ocak 2020 tarihinde TürkAkım ilk bir milyar m³ doğalgaz tedarikini gerçekleştirmiş olup, söz konusu miktarın %54'ü Türk doğalgaz piyasasına, %46'sı ise Türk-Bulgar sınırına ulaştırılmıştır. Gazprom günümüzde TürkAkım'ın faaliyette bulunan hattıyla Sırbistan ve Bosna-Hersek'e doğalgaz ulaştırmakta olup, 2021'in son çeyreğinde Macaristan'daki boru hattının tamamlanmasıyla da ikinci hattın faaliyete geçmesi beklenmektedir. Türkiye'nin kendi tarafından boru hatlarının bakım çalışmaları için doğalgaz akışını geçici olarak durdurması bu projedeki Türkiye'nin önemini göstermektedir.

Sonuç olarak, TürkAkım projesi, Türkiye'nin bölgedeki enerji piyasalarındaki merkezî konumunu güçlendirmekte ve Rusya ile Avrupa arasında doğalgaz bağlantısında bir köprü olarak uluslararası enerji politikalarında söz sahibi bir ülke olma avantajını sağlamaktadır. Rusya için ise TürkAkım Projesi'nin hızlı bir şekilde faaliyete geçmesi Türkiye'ye ve Avrupa'ya söz konusu proje ile doğalgaz tedarikini sağlayarak, Ukrayna'yı devre dışı bırakmak bakımından önemlidir.

Politika, Dış İlişkiler ve Güvenlik

- Moskova, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü üye devletlerinin silahlı kuvvetlerinin genelkurmay başkanları oturumuna ev sahipliği yaptı. Toplantıda, Doğu Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya bölgelerindeki askeri güvenliğe yönelik sorunlar ve tehditler görüşülerek, askeri güvenliğe yönelik muhtemel tehditler konusundaki ortak tutum teyit edildi. 2021’de üye ülkeler, “Kardeşlik Mücadele 2021” stratejik tabiatı çerçevesinde Orta Asya kolektif güvenlik bölgesini kapsayan dört ortak tabiat yapacaklar (BelTA, 14.04.2021).
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Bakü’de Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko’yu kabul etti. Liderler, Karabağ’ın restorasyonu dâhil olmak üzere çok sayıda ikili iş birliği konusunu görüştüler. Görüşmede ayrıca, iki liderin katıldığı bir törenle Azerbaycan ve Belarus Tarım ve Dışişleri Bakanlıkları arasında çeşitli Mutabakat Muhtırası imzalandı (Anadolu Ajansı, 15.04.2021).
- Orta Asya ülkeleri ve Çin Dışişleri Bakan Yardımcıları Mayıs 2021’in ilk yarısında Çin’in Şaanksi bölgesinde yapılacak “Çin+Orta Asya” çerçevesinde ikinci bakanlar toplantısı hazırlıklarına ilişkin görüş alışverişinde bulunmak üzere çevrimiçi bir toplantı düzenlediler. Katılımcılar, bir sonraki toplantıda değerlendirilmek üzere önerilen taslak belgeleri görürerek, Orta Asya ülkeleri ve Çin’in karşılıklı üst düzey siyasi güvene dayalı dost ve komşu olduklarını ve karşılıklı fayda temelinde iş birliğini genişlettiklerini açıkladılar. Bakanlar, Çin’in COVID-19 salgınıyla mücadeledeki politikalarını olumlu gördüklerini belirterek, Kuşak ve Yol Girişimi ile Orta Asya’nın kalkınma hedefleri arasındaki sinerjisi desteklediklerini ifade ettiler (Asia-Plus, 14.04.2021).
- Tacikistan Dışişleri Bakanı Sirojiddin Muhriddin, Duşanbe’de İsveç Dışişleri Bakanı ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Dönem Başkanı Ann Linde ile bir görüşme gerçekleştirdi. Taraflar, iki ülke arasındaki ikili iş birliği, Tacikistan’ın AGİT ile iletişimi de dâhil olmak üzere çeşitli konuları görüşerek, bölgesel güvenlik sorunları ve Afganistan’daki durumu da değerlendirdiler. Bakanlar, salgın sonrası toparlanma, iklim değişikliği, terörizm ve aşırı nüfus mücadelesi alanlarında siyasi ve ekonomik iş birliğini derinleştirme konusunda anlaşılabilir (Asia-Plus, 15.04.2021).
- NATO üyesi ülkeler ve Avrupa Birliği, Rusya’ya yönelik yeni ABD yaptırımlarını destekleyen bir bildiri yayımladı. Bildiri ile, Rusya’nın Avrupa-Atlantik güvenliğine tehdit oluşturarak, Ukrayna ve Gürcistan’ın egemenliğini ihlal eden ve istikrarı bozan davranışta bulunma girişimleri kınandı. Öte yandan bildiriye, Rusya’nın eylemlerindeki olumlu gelişmeler karşılığında NATO’nun Rusya ile diyaloga ve yapıcı ilişkiye açık olduğunu altı çizilmektedir (Apsny.ge, 15.04.2021).
- St. Petersburg, “COVID-19 Salgını Kapsamında Küresel Zorluklar ve Tehditler” adlı uluslararası parlamentolar forumuna ev sahipliği yaptı. Etkinliğe parlamento başkanları, istihbarat görevlileri ve Bağımsız Devletler Topluluğu uluslararası örgütlerinin temsilcileri katıldı. Katılımcılar, salgın ve terörizmin birçok ülkede her alandaki olumsuz etkilerini görüşerek, terörizm ve aşırı nüfusla mücadele için iş birliği tesis etme ve gerekli önlemleri alma konusunda görüş alışverişinde bulundular (Sng.today, 15.04.2021).

Ekonomi, Finans ve Enerji

- Kazakistan otomotiv endüstrisi rekor düzeyde üretim ve ihracat gerçekleştirdi. 2021’in ilk çeyreğinde 20 bin civarında otomobil, otobüs ve özel ekipman üretildi. İhracat %84 oranında artarak 2 bin araca ulaştı. Söz konusu sektörün üretim geliri de yaklaşık 326 milyon dolara yükseldi. Avrasya Ekonomik Birliği üyeliği, otomotiv üreticilerinin Kazakistan’da yerli üretiminin payını artırmanın yanı sıra AEB’nin iç pazanına da ihracatını teşvik etmektedir. Otomotiv üreticileri yakın zamanda tarımsal ve diğer makinelerin üretimi için ihracata yönelik birkaç yerli üretim merkezi ve tesisi de kurmuştur (Qazaq TV, 16.04.2021).
- Kırgızistan Ulusal İstatistik Komitesi Başkan Yardımcısı Azamat Orosbayev, Kırgızistan’ın dış ticaret rakamlarının Ocak-Şubat 2021 döneminde önemli bir düşüş gösterdiğini açıkladı. Ülkenin dış ticaret hacmi 2020’nin aynı dönemine göre %18,3 oranında düşerek, 800 milyon dolara gerilemiştir. Ülkenin ihracatı %25,5 oranında azalırken, ithalatı ise %15 oranında azalmıştır. Diğer taraftan, Kırgızistan’ın Avrasya Ekonomik Birliği üyeliğiyle olan ticareti de yaklaşık %13 oranında azalarak 393 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Kabar, 13.04.2021).
- Kazakistan ve Özbekistan, “Orta Asya” Uluslararası Ticaret ve Ekonomik İş Birliği Merkezi’nin inşası yoluyla ikili ticareti 10 milyar dolara çıkarmayı hedeflemektedir. Her iki ülkenin başkanları inşaat alanına kapsül yerleştirme merasiminin ardından, demiryolu taşımacılığının geliştirilmesi için ortak eylemlere ilişkin bir protokol imzaladı. Merkez’in toplam yüzölçümünün 400 hektar, günlük kapasitesinin her iki yönde 35 bin kişi ve 5 bin kamyon olması beklenmektedir (UzReport, 12.04.2021).
- Azerbaycan yetkilileri, Dünya Bankası ve Uluslararası Finans Kurumu temsilcileriyle bir araya geldi. Enerji Bakanı Parviz Şahbazov, ülkenin rüzgâr enerjisi potansiyeli ve “yeşil enerji” imkanları üzerine bir görüşme gerçekleştirdi. Ülke, 2030 yılına kadar yenilenebilir enerji kaynaklarının payını %30’a çıkarmayı planlamaktadır. Azerbaycan Enerji Bakanlığı ve Uluslararası Finans Kurumu, rüzgâr enerjisinin geliştirilmesi konusunda bir mutabakat zaptı imzalamayı kabul etti (AzerNews, 12.04.2021).
- Tacikistan, Özbekistan ve Kırgızistan bölgeleri arası iş birliğini derinleştirmeyi planlamaktadır. Tacikistan’ın Sughd ve Kırgızistan’ın Batken bölgelerinin yetkilileri ve iş adamları, “Sınır Bölgelerinin Entegrasyonu - Kalkınmanın Anahtarı” başlıklı üçlü bir iş forumu için Özbekistan’ın Fergana bölgesinde buluştular. Tarafların endüstriyel ve tarımsal iş birliğini görüşmeleri beklenmektedir. Forumda, Kırgızistan ve Tacikistan temsilcileri, Fergana bölgesi üreticilerinin ürünlerinden oluşan bir sergiyi ziyaret etti (Asia-Plus, 14.04.2021).
- Türkmenistan iş sektörü, 2021’in ilk çeyreğinde önemli bir büyüme gösterdi. Ülkenin Devlet İstatistik Komitesi’nin verdiği bilgilere göre 2020’nin aynı dönemine kıyasla çeşitli sektörlerdeki firmaların sayısında %44’ün üzerinde bir artış görülmektedir. Tarım sektöründeki yeni şirketlerin sayısı %88 oranında artarken, imalat sektöründeki büyüme ise %53’ü aşmıştır. Özel şirketlerin büyümesi, kamu iktisadi teşebbüslerinin pazar payının da daha fazla azalmasına yol açmıştır (Orient, 15.04.2021).

Toplum ve Kültür

- Türk Kültür ve Miras Vakfı Başkanı Günay Afandiyeva ile Kırgızistan Kültür, Enformasyon, Spor ve Gençlik Politikası Bakanı Kayrat İmanaliyev arasında gerçekleştirilen görüşmede, Vakıf ile Kırgızistan arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve genişletilmesi konuları ele alındı. Taraflar, kuruluş tarafından yapılan mevcut çalışmalar ve yürütülen projeleri tartıştılar. Bakan Kayrat İmanaliyev, Kırgızistan’ın, örgütün projelerinin uygulanmasında iş birliğine hazır olduğunu ifade etti (Azernews.az, 13.04.2021).
- Tacikistan’daki dokuz tarihi ve kültürel alan UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi’ne girdi. Listede Hisorak antik kenti, Tali Hamtud, Antik Pyanjekent, Sanjarşoh antik kenti, Kalay Mug, Kum, Gardani Hisor, Hoca Muhammad Basoro Türbesi ve Toxankorez Sulama Sistemi yer almaktadır. Söz konusu gelişme, Tacikistan’ın zengin kültürel mirasının tanınmasına önemli bir katkı sağlarken, gelecekte ise Tacikistan’ın turistik cazibesini arttıracaktır (Centralasia.news, 15.04.2021).
- ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı, Afganistan ve Orta Asya’daki kadın zanaatkarlar ve el sanatları üreticileri için iki günlük “El Sanatlarında Kadınlar: İletişim ve Dijital Ticaret için Fırsatlar” adlı bir web seminer düzenlendi. Web semineri 100’ün üzerinde kadın zanaatkar ve el sanatçısı, iş kadınları derneklerinden temsilciler ve Orta Asya ülkelerinden sivil toplum kuruluşları katıldı. Etkinliğin temel amacı, pazar talebini daha iyi anlamak ve kadın zanaatkarlara işlerini organize etmelerinde yardımcı olmaktır (Tm.usembassy.gov, 12.04.2021).
- Japonya’daki Kazakistan Büyükelçiliği, Japonya’daki Kazaklar Derneği’nin açılışını yaptı. Demek, girişimciler arasındaki iş birliğini, kültürel ve sosyal projelerin uygulanmasını teşvik etmek için ülkede yaşayan Kazak vatandaşlar ile etnik Kazakları bir araya getiren Japonya’da kurulan ilk kamu kuruluşudur. Açılış töreninde Japonya’daki Kazaklar Derneği ile “Otanadastar” Vakfı arasında işbirliği mutabakatı imzalandı (Kabar.kg, 16.04.2021).
- Güney Kore’nin en büyük posta operatörü Korea Post, Kazakistan’ın bağımsızlığının 30. yıldönümü anısına hatıra pulları bastı. Bazı pullar Kore Postası müzesinin koleksiyonuna gönderildi. Girişim, Kazakistan’ın bağımsızlığının 30. yıldönümü kutlamaları kapsamında Güney Kore Cumhuriyeti’ndeki Kazakistan Büyükelçiliği ile Kore Postası arasındaki iş birliği kapsamında gerçekleştirildi (Kazinform, 15.04.2021).
- Afganistan’ın Azerbaycan Büyükelçisi Amanullah Jayhoun, Azerbaycan Kültür Bakanı Anar Karimov ile görüştü. Taraflar, iki ülke arasındaki kardeşlik bağlarının, Azerbaycan ile Afganistan arasındaki birçok alanda ikili ilişkilerin gelişmesine katkı sağladığını dile getirdi. Taraflar, iki ülke arasında gelecekteki iş birliği olanlıklarını görüşmenin ardından, kültürel iş birliğinin henüz keşfedilmemiş potansiyeline dikkat çekerek, ortak kültür günleri düzenlemenin önemini vurguladılar (Azernews.az, 12.04.2021).